

OPERATIVNO TAKTIČKO - TEHNIČKE MJERE TRAGANJA ZA NESTALIM OSOBAM

OPERATIONAL TACTICAL - TECHMICAL MEASURES OF SEARCHING MISSING PERSONS

Stručni članak

Mia Šćuk, MA*

Sažetak

Nestanak osoba, kao jedan od značajnih društvenih problema današnjice, izaziva veliku pažnju policijske struke, ali i javnosti. Javnost (građani, javna glasila) posebnu pozornost posvećuje prijavama o nestanku djece i maloljetnika, a to jedan od razloga zašto je rad policije često kritiziran i pod pritiskom. Situacija nestanka osobe nije definisana postojećim zakonskim odredbama u zakonodavstvu BiH, što utječe i na samo provođenje postupka traženja nestalih osoba. Ovu situaciju policijski službenik u svakom slučaju prosuđuje na temelju vlastitog iskustva, znanja, stavova, sposobnosti identifikacije, kao i na temelju pregleda početnih informacija koje često daje osoba koja prijavi nestanak.

Iako se operativni rad policijskih službenika na prvi pogled čini jednostavnim, riječ je o vrlo složenom procesu sastavljenom od brojnih postupaka, dilema, pitanja, objektivno-subjektivnih prepreka i slično. Iz ovog rada se direktno vidi složenost ovog profesionalnog rada kada je u pitanju segment poduzimanja operativnih taktičko-tehničkih mjera.

U prvoj fazi istrage, osoba koja je prijavila nestanak druge osobe prvi je, glavni i najvažniji izvor informacija. Ključ efikasne istrage je da prijava nestanka osobe bude na odgovarajući način popunjena istinitim podacima. Na temelju tih podataka policijski službenici započinju operativno-tehničke mjere traženja nestale osobe, kao što su plan potrage, pretraga terena, prikupljanje obavijesti od drugih osoba, organizacija nadzora, stalno praćenje određenih evidencija, strategija i odnosa s medijima. Iako se nakon kriminalističkog istraživanja pronađe veliki broj nestalih osoba, postoji i veliki broj tajanstvenih nestanaka koji nažalost završavaju bez uspjeha u pronalaženju osobe ili se završavaju ubistvom.

---

* Magistar kriminalističkih nauka, e-mail: miamia.s@hotmail.com

Takvi slučajevi su prisutni svakodnevno, kako u našoj zemlji, tako i u regionu, zbog čega efikasnost i ekspeditivnost policijskih službenika u primjeni operativno taktičko-tehničkih mjera predstavlja ključ u pronalasku nestale osobe.

Ključne riječi: policijske agencije, potražna djelatnost, operativno taktičko-tehničke mjere, kriminalitet, nestale osobe, krivično djelo, ovlaštenja.

Abstract

The disappearance of persons, as one of the significant social problems of today, is attracting a lot of attention from the police professions, but also from the public. The public (citizens, media) pays special attention to reports of the disappearance of children and minors, and this is one of the reasons why the work of the police is often criticized and under pressure. and this is the reason why police work is often criticized and under pressure. The situation of a missing person is not defined in the existing legal provisions in the legislation of BiH, which affects the search for missing persons. This situation is being judged by the police officer in each case based on his own experience, knowledge, attitude, his ability of identification, but it is also based on the reviewing of initial information which is often given by the person who reported the disappearance.

Although the operational work of police officers at first glance it seems simple, it is a very complex process composed of many procedures, dilemmas, questions, objective-subjective obstacles and the like. This paper directly shows the complexity of this professional work when it comes to the segment of taking operational tactical-technical measures.

In the first stage of the investigation, the person who reported the disappearance of another person is the first, the main and most important source of information. The key to an efficient investigation is that the report of disappearance is adequately filled with true data. Based on this data, police officers start operational and technical measures of searching for a missing person, such as the plan of searching, searching the field, collecting notes from other persons, organization of surveillance, constant monitoring of certain records, strategies and media relations .

Even though a lot of missing persons are found after the criminal investigation, there is a great number of mysterious disappearances that unfortunately end up with no success in finding the person or with murder

Such cases are present every day, both in our country and in the region, which is why the efficiency and expediency of police officers in applying operational tactical-technical measures is the key to finding a missing person.

Key words: police agencies, search activity, operational tactical-technical measurements, crime, missing persons, criminal offense, powers.

1. UVOD

Polazeći od pretpostavke da je prijava o nestanku osoba pravovremeno zaprimljena kao i da je postavljena pred stručnu i kvalifikovanu osobu, dalje mjere i radnje koje se poduzimaju moraju biti intenzivirane, raznovrsne i dinamične. Njihov “ritam operandi” mora biti primijenjen tokom cijele potražne djelatnosti. Poduzimanje potražne djelatnosti može se vršiti samostalno ali se može kombinovati sa drugim taktičkim mjerama. (Aleksić, Milovanović, 1993: 207)

Po prirodi stvari ta djelatnost podrazumijeva razvijeni sistem obavještavanja i koordinacije u radu. Potraživana djelatnost je prava “terenska” djelatnost policije. Uloga policajaca u uniformi u njenim okvirima je vrlo velika. Isto tako saradnja i pomoć građana su neophodan uslov za uspjeh mjera traganja. Početna saznanja o nestanku osobe treba hitno provjeriti i kasnije u toku traganja stalno nadopunjavati. Brzo i operativno postupanje je osnovni uslovi uspjeha u traganju. Svaki gubitak vremena u pogledu pokretanja i tempa njenog provođenja negativno se odražava na ishod potražne djelatnosti. Poslovi traganja moraju biti tako organizirani da omogućavaju maksimalnu pokretljivost i upotrebu savremenih telekomunikacijskih sistema i sredstava. Poduzete mjere trebaju biti u razumnom odnosu s događajem i njegovim značenjem. Organizacija potrage mora biti takva da policija može odmah i u odgovarajućem sastavu postupiti. Pravilno angažiranje i instruiranje policijskih službenika koji sudjeluju u potrazi je uslov za uspjeh. (Korajlić, Selimić, 2015)

Policijski službenik prilikom obavljanja svojih policijskih poslova primjenom policijskih ovlasti, prije svega tokom provođenja mjera prvog zahvata u traganju za nestalom osobom, susreće se s nizom (izvora) informacija koje mogu upućivati na određenu vrstu sigurnosnog (kriminalnog) događaja. Te informacije nazivamo indicijama (lat. indicium - znak, značenje). Riječ je o činjenicama koje su utvrđene sa sigurnošću ili okolnostima koje posredno ukazuju na postojanje određenog krivičnog djela ili bližu ili dalju vezu između tog djela i neke osobe kao počinitelja, sudionika, žrtve i sl. Postoji pojmovno razlikovanje pojma indicija u krivičnom materijalnom pravu i kriminalistici. (Pavišić, 2002:70)

Prema Nacku činjenica je indicija za glavnu činjenicu ako utiče na vjerojatnost postojanja glavne činjenice. Indicija je terećujuća ako povećava vjerojatnost glavne činjenice i obrnuto. (Nack, 1995:280)

Indicija je u kriminalistici okolnost povezana sa krivičnim djelom, koja ima saznavnu vrijednost za kriminalističko istraživanje. U cjelokupnom kriminalističkom istraživanju indicije imaju ključnu ulogu. Između materijalnog i kriminalističkog pojma indicija razlika se najjasnije može iskazati time što je u kriminalističkom smislu indicija istraživački važna okolnost, a da samo neki od ukupnog broja indicija mogu postati indiciji dokazne činjenice u krivičnom postupku. (Pavišić, 2002:70)

2. PRIPREME I PLAN TRAGANJA

Opseg i temeljitost pripreme i plana traganja ovisi o težini i složenosti konkretnog slučaja, vremenu koje je na raspolaganju i ljudstvu i tehnicima koje treba koristiti. U iznimnim situacijama koje ne dopuštaju nikakvo odlaganje, ponekad će u prvim fazama biti poduzete najneophodnije mjere i radnje. Tokom priprema i planiranja treba koristiti sve raspoložive izvore relevantnih informacija. Sve obavijesti i podatke treba ažurno voditi, proučavati i sređivati. Posebno treba voditi računa o ažurnom vodoravnom i vertikalnom informisanju. Kada je riječ o traganju velikih razmjera u sklopu priprema i planiranja treba osigurati jedinstveno rukovođenje akcijom, precizno razraditi i dogovoriti usklađeno i sinhronizovano poduzimanje operativnih radnji i mjera i po potrebi hitnih istražnih radnji, razraditi i precizirati zadatke pojedinih operativnih grupa i drugih organizacijskih

jedinica. Odgovarajućim pomoćnim planovima treba razraditi plan akcije specijalnih jedinica policije i sl. (Modly, 1996: 384)

Operativnim planom traganja posebno treba predvidjeti i razraditi operativne mjere i radnje koje treba poduzeti u sklopu traganja za nestalom osobom, redoslijed poduzimanja, ko će ih poduzeti, potrebna tehnička sredstva i sl. U te mjere i radnje u osnovi kako je navedeno spadaju pregledi (pretrage) otvorenih prostora (terena), vozila, plovila, legitimiranje osoba, zasjede, blokade, racije, prismotre, angažiranje pouzdanika, objavljivanje fotografija nestale osobe u masovnim medijima, plakatiranje, prikupljanje obavijesti od osoba, uvid u dokumentaciju i razne evidencije pravnih osoba, korištenje službenih pasa, helikopter, poligrafsko testiranje i dr. Kod opsežnijih mjera traganja treba osigurati i npr. nalog za pretragu i sl. Ovisno o konfiguraciji i veličini terena treba osigurati dovoljan broj specijalno dresiranih pasa tragača, posebno tzv. pasa tragača za slijeđenje ljudskog mirisa i njihovih vodiča. Ako se traganje provodi po teško prohodim terenima, treba voditi računa o tome da sudionici u traganju budu odgovarajuće opremljeni u pogledu odjeće, obuće i drugih pomagala. (Korajlić, Selimić, 2015)

3. PRETRAŽIVANJE I/ILI PREGLED TERENA

Svrha pretraživanja terena u slučaju nestanka osoba je pronalaženje osobe žive ili mrtve ili njezinih ostataka, kao i tragova i predmeta koji upućuju na njenu prisutnost na terenu. Po svom obliku i intenzitetu pretraživanje može biti raznovrsna operativno-taktička djelatnost i u pravilu ima neformalni karakter u vidu operativnog traganja za osobama i stvarima. Ono može biti i sastavni dio uviđaja, racije, blokade, prismotre, a može se raditi i o samostalnoj istražnoj radnji pretrage terena. Za opseg i širinu može biti ograničena na relativno mali prostor ili obuhvatati šira područja (Modly, Selimić, Mršić, 2018). Zbog toga je nemoguće za tako različite taktičke situacije iscrpno prikazivati sva taktička pravila i metode postupanja, već se može ukazati na neka uopćena iskustvena pravila i metode postupanja kojih se treba pridržavati, uz veća ili manja odstupanja pri svakom pretraživanju terena. (Modly, 1996:384)

Način pretraživanja otvorenih prostora, operativno zvanih “tereni” ovisi o njihovoj veličini i konfiguraciji (topografiji), prohodnosti,

preglednosti i drugim karakteristikama. Način pretraživanja ovisi i o tome da li je riječ o urbanim ili ruralnim sredinama. Od važnosti je i broj uključenih policijskih službenika, njihova opremljenost i sl. Po tom pitanju šablona nema. Konkretna situacija diktira način pretraživanja. Nekada će biti potrebno postaviti blokade, pa i dubinske blokade. Prilikom pretraživanja terena ne traže se samo nestale osobe ili njihovi ostaci, nego i tragovi i predmeti koji ukazuju na njihovo prisustvo i kretanje. Kada se sumnja na otmicu, terorizam uz uzimanje talaca i sl. traganje treba provoditi uz potrebne mjere predostrožnosti. Način pretraživanja usamljenih objekata i skrovišta vrši se u skladu s taktičkim pravilima i posebnim mjerama predostrožnosti kada se njihova primjena javlja kao utemeljena. (Korajlić, 2008:103)

U kriminalističkoj literaturi predlažu se okvirne upute za pretraživanje terena:

- Treba pribaviti što više obavijesti i podataka o karakteristikama, konfiguraciji, prohodnosti, pristupačnosti, prirodnim i umjetnim zaprekama i sl. Područja koje treba pretražiti.
- Ovisno o veličini područja treba ga podijeliti na veće ili manje sektore, zone i sl. To omogućava sistemsko pretraživanje određenim redoslijedom. Kod većeg područja treba koristiti topografske karte tzv. specijalke.
- Treba angažirati dovoljan broj ljudi za pretraživanje, neovisno o tome da li je riječ o policajcima ili građanima. Međusobna udaljenost i raspored među osobama koje tragaju ovisi o karakteristikama područja.
- Koji puta će biti potrebno osigurati potrebna tehnička sredstva i druga pomagala npr. razne detektore, šiške, lopate i drugi alat, ronioce s opremom, podvodne kamere i sl. Sve do specijalno dresiranih pasa. (Modly, 1996: 385)

Različita pretraživanja i potrage imaju različitu “specifičnu težinu”. Kada je riječ o nestanku djece, uvijek je riječ o hitnom traganju uz sudjelovanje većeg broja osoba i pomagala. Hitnost traganja može diktirati dob djeteta, ali i godišnje doba. Kod opsežnijih mjera traganja treba osigurati posebna sredstva veze i planom predvidjeti režim njihovog korištenja, načine prenošenja obavijesti, naređenja i sl. Ovisno o konfiguraciji i veličini terena

treba osigurati određeni broj specijalno dresiranih pasa tragača i njihovih vodiča. Ako se traganje provodi po teško prohodim terenima, treba voditi računa o tome da sudionici u traganju budu odgovarajuće opremljeni u pogledu odjeće, obuće i drugih pomagala (Modly, 1996:285)

3.1. Skrivanje mrtvog tijela nestale osobe

Skrivanje mrtvog tijela ubijene nestale osobe je interesantno za kriminaliste kao i za počinitelje ubistva. Ubojica ima za cilj zauvijek sakriti tijelo svoje žrtve. Ponekad u tome i uspije, međutim vrlo često se mrtvo tijelo pronađe, a samim time i optužuje ubica, odnosno dovodi do njegovog procesuiranja. Ovisno o svojim mogućnostima i objektivnim okolnostima počinitelj ubistva bira način skrivanja svoje žrtve. Njegova tjelesna snaga, pristupačnost i lokacija mjesta gdje je ubistvo počinjeno, sredstva kojima počinitelj raspolaže za prevoz, poznavanje okoline gdje je ubistvo počinjeno, vremenske i atmosferske prilike, godišnje doba i psihičko stanje počinitelja, samo su neki od uslova koji imaju uticaj na mjesto i način sakrivanja mrtvog tijela.

U policijskoj praksi se javljaju različiti načini skrivanja mrtvog tijela ubijene osobe. Mrtva tijela mogu biti zakopana u zemlju ili bačena u rupu, prekrivena granjem, lišćem, smećem, mogu biti bačena u bunar, rijeku, spaljena, raskomadana, skrivena u stanu, kući i sl. (Kostić, 1987:321)

Ubica u pravilu nastoji pronaći najučinkovitiji način uništenja dokaza o počinjenom ubistvu.

Počinitelj obično mrtvo tijelo nastoji sakriti što dalje od mjesta stanovanja, lokacije uobičajenog kretanja žrtve, isto tako i mjesta gdje se on sam kreće i stanuje. Na ovakav način otežava identifikaciju eventualno pronađenog mrtvog tijela, a što opet predstavlja polaznu osnovu za razrješavanje svakog ubistva.

Nakon pronalaska mrtvog tijela, često se puno vremena potroši za njegovu identifikaciju, a kada identifikacija potvrdi o kome se radi, tada je lakše krenuti u kriminalističku obradu i pronaći počinitelja. U pravilu, između počinitelja i žrtve postoji veza i baš otkrivanje te veze može dovesti do počinitelja ubistva. (Aleksić, 1982:185)

3.2. Pretraživanje i pregled naselja

Kod pretraživanja naseljenih mjesta u sklopu provođenja traganja primjenjuju se kombinirano taktička pravila pretraživanja otvorenih i zatvorenih prostora (prostorija) uz odgovarajuće mjere predostrožnosti. Pretraživanje zatvorenih prostora i prostorija vrši se sukladno pozitivnim odredbama ZKP-a ili po posebnim pravilima. Za zatvorene prostore (npr. okućnica, tvorničko dvorište i sl.) bit će potrebno pribaviti pristanak vlasnika ili nalog za pretragu za razliku od onih zatvorenih prostora za koja to nije potrebno (npr. dvorište zgrade, hodnici nebodera i sl.). Tok javnog života treba ometati samo toliko i ukoliko je to neophodno potrebno za provođenje mjera traganja i uvijek treba dobro procijeniti koju taktičku mjeru i radnju treba poduzeti. Plan pretraživanja može se odnositi na cjelokupno naselje ili njegove pojedine dijelove (kvartovi, mikro rejoni, blokovi kuća i sl.). Nerijetko će biti potrebno izvršiti hitnu blokadu područja. Za provođenje ovog oblika traganja policijski djelatnici koji u njemu sudjeluju moraju dobro poznavati tehniku ulaznja u zgrade, zatvorene prostorije, dvorišta i druge prostore i objekte i voditi računa o raznim nenamjernim ili namjernim klopama koje ih možda čekaju i vrebaju, npr. psi. (Young, Wehbring, 2007:135)

Preporučuje se djelovanje dviju grupa policajaca: jedna se koristi za neposredno pretraživanje, a druga za promatranje i osiguranje. Te grupe mogu djelovati naizmjenično i kombinirano, prema konkretnim okolnostima i prethodno sačinjenom planu traganja. Mora se izbjeći svaka neodlučnost i nepovezano djelovanje. Na ovom mjestu bitno je upozoriti da u slučaju traganja za opasnim kriminalcima koji su uključeni u nestanak osobe (npr. trgovanje ljudima) i u bjekstvu treba imati u vidu da su oni u povoljnijem položaju u odnosu na policajce jer imaju zaklone, a među njima mogu se slučajno nalaziti i potpuno nedužne osobe. U takvim slučajevima u ovisnosti od stupnja opasnosti od iznenadnog napada, kretanje i prebacivanje policijskih djelatnika treba vršiti uz same zgrade, ograde i dr., ali tako da pravac i ugao nišanjenja u odnosu na eventualno sakrivene kriminalce u bjekstvu bude nepovoljan. Pretraživanje se vrši ovisno o tome koga se traži i na kakve nepredvidive okolnosti se može naići. (Korajlić, Šuperina, Selimić, 2020) Pretraživanje ovisno o konkretnim uslovima može biti detaljno i potpuno ili samo djelomično. Opsežne pretrage zahtijevaju korištenje

velikog broja policajaca. Noćne pretrage povećavaju teškoće i potrebno je osigurati dovoljan broj izvora svjetlosti ili sredstava za promatranje u mraku. Nerijetko se javlja dilema: vršiti pretragu noću uz sve moguće rizike ili pričekati zoru. Nekada će odlučiti potreba primjene momenta iznenađenja. (Korajlić, 2008:104)

3.3. Pregled užeg prostora, prostorija i lične imovine nestale osobe

U pravilu treba pregledati uži prostor u kome je nestala osoba živjela i zadržavala se, kao i predmete koje je koristila u cilju pronalaženja bilo kakve materijalne informacije koja može pomoći u traganju za njom. Nekada će pregled trebati izvršiti uz korištenje specijalno dresiranih pasa tragača i raznih tehničkih pomagala (termovizijski uređaji, endoskopi, inspektoskopi, UV lampe, luma-lampe, metal detektore i detektore za mirise i sl.). (Šuperina, Dujmović, 2011:489)

Ukoliko se radi o tragu mirisa preporučuje se konzerviranje tragova mirisa nestale osobe posebnim tehnikama npr. stavljanjem sterilne lanene ili pamučne krpe na mjesto pretpostavljenog kontakta 20 minuta i tada vršiti pohranjivanje krpe u staklenu hermetički zatvorenu posudu, usisavanjem mirisa specijalnim usisivačima na sterilni filter papir i njegovim zamrzavanjem u kontejneru s tekućim dušikom i slično. (Modly, 1996:423)

Kada se kasnije u toku traganja javi potreba za pregledom određenih prostorija ili prostora za koje se sumnja da ih je kontaktirala nestala osoba mogu se koristiti psi tragači koji će “povući” pohranjeni miris. Izuzeti mirisi u savremenim policijama pohranjuju se u tzv. banku mirisa. Treba izuzeti i biološke materijale koji pripadaju nestaloj osobi za eventualno kasnije vještačenje DNK.* Pregled obuhvata i u policiji poznate tzv. odvratne sredine kao što su kontejneri za smeće, gradska smetlišta, stajske gnojnice, hrpe

---

* *Zakon o krivičnom postupku BiH, br. 3/2003, 32/2003 - ispr, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 - dr. zakon, 93/2009, 72/2013 i 65/2018), član. 113. Analiza DNK može se vršiti ukoliko je to neophodno potrebno za određivanje identiteta ili činjenice da li otkriveni tragovi materija potiču od osumnjičenog, odnosno optuženog ili oštećenog. član. 114 :U cilju utvrđivanja identiteta osumnjičenog, odnosno optuženog s njegovog tijela mogu se uzeti ćelije radi analize DNK. Podaci dobijeni na ovaj način mogu se koristiti i u drugim krivičnim postupcima protiv iste osobe.*

Član. 115. (1) Sve izvršene analize DNK vode se u posebnom registru pri nadležnom ministarstvu u Bosni i Hercegovini. (2) Zaštita podataka dobijenih analizama iz stava 1. ovog člana uređuje se posebnim zakonom.

đubra, septičke jame jer se i tu mogu naći putokazi indicijalne prirode povezani s nestankom osobe. (Korajlić, 2008:104)

3.4. Prikupljanje obavijesti od osoba

Po prirodi stvari svako traganje za osobama podrazumijeva obimno prikupljanje obavještenja od osoba po pravilima kriminalističke taktike. O kojim osobama će se raditi je stvarno pitanje uslovljeno okolnostima konkretnog slučaja. Obično će to biti: rođaci, prijatelji, znanci, kolege, razni svjedoci, očevici ili po čuvenju, liječnici, svećenici, advokati, inkasatori, poštari, “kućni majstori” i druge osobe koje su poznavale nestalu osobu i mogu o njoj dati korisne podatke.

Način prikupljanja obavještenja ovisi o tome da li se radi o nestanku djece i maloljetnika, starih osoba, popularnih osoba, političara i sl. Tehnike prikupljanja obavještenja u skladu sa pravilima kriminalističke taktike treba provoditi u obliku nekog od tipova intervjua, razgovora ili informativnog razgovora (kada je riječ o potencijalnim osumnjičenicima). Kako je ranije istaknuto osim na sadržaj iskaza treba obratiti pažnju i na “govor tijela” osoba s kojima se obavlja razgovor. (Korajlić, Selimić, 2015) S obzirom na to da se u kriminalističkoj praksi ovom pitanju ne posvećuje dovoljno pažnje bitno je ukazati na neka temeljna pitanja u vezi s tim.

Držanje tijela, pokreti (mimika i pantomima) tzv. simptomatska slika sagovornika ostavlja utisak na ispitivača i mogu pružiti informacije o sagovorniku na temelju utiska ispitivača. U skladu sa pravilima kriminalističke psihologije uvijek treba dovesti u vezu “govor tijela” sa verbalnim iskazom osobe. U slučaju da postoji nesuglasje, to je znak za uzbunu.

Gledajući ljude dok govore ispitivači kriminalisti mogu štošta zaključiti. Zato oni uvijek moraju promatrati znakove koje tijelo sagovornika odaje nesvjesno. Sasvim mali znakovi, mogu otkriti mnogo. Pri tome treba imati u vidu kako postoji govor tijela ispitanika, kao sagovornika, tako postoji i govor tijela kriminaliste ispitivača. On može svoj govor tijela upotrijebiti pozitivno npr. da opusti sugovornika kada je napet i nesiguran ili čak uplašen, npr. opuštenim i nenametljivim držanjem. Između sagovornika se ne smiju nalaziti nikakve fizičke barijere. Kriminalist - ispitivač mora uvijek imati u vidu da neke kretnje i držanje sagovornika izmiču njegovoj

kontroli, koliko god se on trudio, lično tokom bilježenja sadržaja iskaza, kada mu ispitanik nije u vidnom polju. Prilikom razgovora s osobama kriminalisti moraju rečenice izgovarati jasno i dovoljno glasno. Slab glas budi nepovjerenje, jednoličan glas nagovještava podčinjavanje, preglasan želju za dominacijom i nasilništvom itd. Treba govoriti polagano i razgovijetno. Kriminalisti koji govore prebrzo i nerazumljivo izazivaju nepovjerenje. Sagovornika treba uvijek gledati u oči. Oni koji lažu u takvoj situaciji izbjegavaju izravan pogled, vrpolje se ili premještaju na stolici, na pitanja odgovaraju kao da su pod mentalnom blokadom, pokazuju zabrinutost i nervozu koji se manifestiraju na različite načine, postaju agresivni i zauzimaju protestirajući stav. (Modly, 1996: 387) Kako je navedeno prvi dojam ostavlja cijelo tijelo sagovornika, ali i kriminaliste. Na temelju držanja tijela sagovornika kriminalist treba izvesti zaključke o duševnom stanju, pa čak i karakteru sagovornika.

Kako prepoznati lažljivca? Laž zahtjeva visoku sposobnost samokontrole (samosvladavanja), imaginacije, pamćenja i kombinovanja sposobnosti lažljivca su u fazi pripremanja i saopštavanja laži pod utjecajem emocionalnih smetnji, straha, uzbuđenja, napetosti i nesigurnosti, neizvjesnosti u pogledu dokaza kojim raspolaže suprotna strana. Posmatrano sa psihološke strane, davanje lažnog iskaza je veoma složena i kompleksna aktivnost.

Lažni iskaz u trenutku zaprimanja prijave o nestanku osobe je vrlo važno za sam tok istrage. Lažljivac treba istovremeno da obavi nekoliko misaonih operacija. Ove operacije se teško uklapaju jedna u drugu i drže lažljivca u postojanoj napetosti. U slobodnom izlaganju izmišljene slike događaja, ispitanik može da dođe u situaciju da pomisli kako njegova laž nije dovoljno ubjedljiva. To dodano povećava kod njega sumnju da može da obmane kriminaliste. Teška pozicija lažljivca se još više produbljuje ukoliko on sam uviđa protivrječnost u svome iskazu i njegovu nesaglasnost sa drugim riječima. (Hasković.M., 2008: 33)

Lažljivca u pravilu neće odati riječi, jer ih pažljivo bira. Prije će ga odati njegovo tijelo: suhe usne i oblizivanje usana, sklapanje i udaljavanje ruku i nogu, lomljenje prstiju, tapkanje nogom ili nogama po podu, vrpoljenje, neprirodan položaj tijela, stavljanje ruku u džepove, trljanje ušnih školjki, nosa ili brade, oboren pogled itd. Uočeno je kod osoba koje lažu da

zamre gestikulacija. Laž je popraćena i nizom fizioloških pojava od kojih se neke mogu uočiti prostim opažanjem bez mjernih instrumenata. To su npr. ubrzano disanje, naviranje krvi u lice, trzanje i podrhtavanje usana, pokreti očnih kapaka, nabiranje kože na čelu, razni tikovi, bljedilo, pojačano znojenje, drhtanje, traženje vode (ponekad da se dobije na vremenu za razmišljanje), gutanje pljuvačke i sl. Daljnji znaci laganja su: plašljiv pogled, usiljen osmijeh, nesigurnost u glasu, zamuckivanje, mijenjanje boje glasa i intonacije, nekontrolirani pokreti udova, popravljavanje kravate, trljanje dlanova, kuckanje prstima po stolu, pogledavanje u vis itd. (Korajlić, 2008:105). Kriminalista navedene znake laganja mora primijetiti na vrijeme i reagovati u skladu sa svojim ovlastima.

3.5. Organiziranje prisмотрe i nadziranja nad određenim punktovima ili osobama

U toku traganja za nestalim osobama, osobito po tzv. *“vrućem tragu”* (danas se smatra da je trag vruć unutar jednog sata od dojavljivanja događaja), nekada je potrebno odrediti tajnu prisмотрu, neposrednu policijsku ili putem pouzdanika nad određenim punktovima ili osobama kada za to postoje utemeljeni razlozi. To mogu biti mjesta zadržavanja osoba, mjesta rasturanja ilegalno pribavljenih predmeta, sve do nadziranja *“banaka”* ljudskih organa. Ovdje nije riječ o mjerama kojima se privremeno ograničavaju određena ustavna prava građana nego o tzv. općoj prismotri neformalne prirode kojom se ne zadire u ustavna prava građana. Riječ je o obliku policijskog rada kojim se koriste sve policije. (Aleksić, 1982:213)

Povod prisмотрe je nestanak neke osobe. Zadaci nadziranja su dobivanje podataka koji omogućavaju pronalaženje nestale osobe. Tako se može uspostaviti nadzor nad rodbinom nestale osobe, prijateljima, znancima i drugim osobama s kojima je održavala veze, mjestima na kojima se nestala osoba zadržavala ili kuda je zalazila. Osnovni razlog je dobivanje dokaznog materijala koji bi omogućio razjašnjavanje slučaja nestale osobe i njenog pronalaženja. U skladu sa naprijed navedenim kriminalističko-taktičkim načelima, prisмотрu i nadziranje policija može organizirati kada na drugi način ne može doći do potrebnih podataka, a osobito kada sumnja da je nestala osoba mogla postati žrtvom krivičnog djela.

Prismotrom i nadziranjem ovlaštene djelatnici policije stižu važne osobne utiske koji im mogu poslužiti u daljnjem traganju za nestalom osobom. Ove mjere nerijetko su spasile život nestalim osobama, osobito kada se radilo o talačkim situacijama. Na ovom mjestu nema potrebe govoriti o tipovima prismothe i nadziranja, načinu njihovog provođenja, registriranju podataka prikupljenih prismotrom i nadziranjem i slično.

Potrebno je napomenuti, da bi prismotra i nadziranje bili uspješni moraju biti ispunjeni neki uslovi. Prije svega policija mora raspolagati s dovoljnim brojem stručno obučeniha policajaca, s odgovarajućom tehničkom opremljenošću, mjere se moraju provoditi permanentno i slično. Prismotra i nadziranje u pravilu zahtijevaju angažiranje većeg broja policajaca što u današnjoj općoj deficitarnosti kadrova otvara brojne, gotovo nerješive, praktične probleme. Ove mjere često zahtijevaju i prekovremeni rad itd. Ali to nije razlog da se ne poduzmu kada je to u interesu pronalaska nestale osobe. (Modly, 2002:85)

3.6. Stalno praćenje određenih evidencija, dokumentacijskih izvora i policijskih izvještaja

Kriminalističke evidencije spadaju u klasično pomoćno sredstvo svake policije. Od postojećih kriminalističkih (operativnih) evidencija, kada je riječ o nestalim osobama, kao posebno interesantne javljaju se dvije evidencije: evidencije neidentificiraniha mrtvih tijela ili ljudskih ostataka te evidencije nestalih osoba. Sadržaji u vezi evidencija traženih osoba i predmeta:

- MUP organizira i vodi: (1) *evidenciju potraga*, (2) *evidenciju objava za osobama* i (3) *evidenciju objava za predmetima*;
- u evidenciju potraga i objava za osobama unose se sve važeće potrage, objave i potjernice za osobama prema abecednom redu;
- evidencija potraga i objava za osobama *sadrži podatke*: prezime (za žene i djevojačko prezime) i ime osobe, fotografiju odnosno fotorobot, ime jednog od roditelja, datum rođenja, broj akta i naziv tijela koje ga je izdalo te mjere koje je potrebno poduzeti;
- evidencija objava za predmetima *sadrži identifikacijske podatke* o predmetima.

Objekti ove evidencije se dopunjavaju. Može to biti i evidencija nađenih stvari, legitimiranih osoba i slično. Tu spadaju i evidencije te dokumentacija koju vode druge pravne osobe, naročito zdravstvene. Posebnu ulogu imaju podaci drugih tijela progona, posebno međunarodnih (Interpol, Europol), o nađenim osobama koje ne mogu dati podatke o sebi, ili se pretpostavlja da su dale lažne podatke o identitetu, kao i o nađenim neidentificiranim mrtvim tijelima. U toku traganja za nestalim osobama javlja se potreba za poduzimanjem i drugih operativnih mjera i radnji, kao što su upotreba poligrafa, kontrole pošte i sl. Kao osnovna mjera često se javlja legitimiranje osoba. (Modly, 2002:86)

4. PROVOĐENJE DOKAZNIH/ISTRAŽNIH RADNJI

Među problemima koji se postavljaju pred policijskog službenika prilikom uzimanja prijave o nestanku osobe je i određivanje razloga/motiva nestanka osobe. Saznanje pravog razloga nestanka osobe značajno utiče na izbor policijskih mjera i radnji u svrhu pronalaska osobe. Pravilno zapažanje i zaključivanje predstavlja srž ukupne kriminalističke potražne djelatnosti. Budući da ne raspolaže dovoljnim brojem informacija o predmetu kriminalističkog istraživanja, koje u određenim slučajevima mogu biti kontradiktorne, dvosmislene i sl., policijski službenik postavlja kriminalističke verzije. Postavljanje kriminalističke verzije je dio redovitog kriminalističko- misaonog rada policijskih službenika. (Šuperina, Dujmović, 2011:570)

Situacija ponekad nalaže da se još tokom zaprimanja prijave o nestanku paralelno poduzmu mjere osiguranja određenog mjesta ili prostora radi kasnijeg poduzimanja uviđaja, naročito kada su navodi prijavitelja precizni i uvjerljivi. Ponekad će mjesto koje treba osigurati morati pokazati prijavitelj ili neka druga osoba. Uviđaj se poduzima na mjesto gdje je nestala osoba posljednji put viđena i u mjestu stanovanja, na radnom mjestu i drugim mjestima na kojima se nestala osoba zadržavala. Za razliku od pretrage gdje se načelno zna šta se traži, kod uviđaja se traži sve što može pomoći u traganju i pronalaženju nestale osobe. Uviđajem se mogu naći predmeti koje je nestala osoba navodno odnijela sa sobom kao što su isprave o identitetu (lična karta, pasoš, vozačka i saobraćajna dozvola), novac, dragocjenosti, ručni sat, odijelo i obuća, i sl. Razne bilješke u adresarima i

rokovnicima na ceduljicama i sl. mogu pomoći u traganju i razrješavanju slučaja (Korajlić, Šuperina, Selimić, 2020). Prilikom uviđaja, naročito u stanu nestale osobe, posebnu pažnju treba posvetiti indicijama materijalne prirode koje ukazuju na razlog nestanka ili krivično djelo (tragovi krvi, tragovi borbe, nalaz sredstava za vezivanje ili kakvog drugog sredstva izvršenja). Isto tako treba obratiti pažnju i na indicije koje ukazuju na neki posebni motiv nestanka. Tokom uviđaja treba fiksirati i tragove papilarnih linija s prstiju nestale osobe s raznih podloga radi kasnijeg korištenja u identifikacijske i potražne svrhe.*

Pretragu stana i drugih prostorija nestale osobe, osumnjičenih i drugih osoba treba poduzeti na temelju naloga istražnog sudije, ako je vjerojatno da će se pronaći tragovi i predmeti koji ukazuju na krivično djelo, da je nestala osoba žrtva ili će se pronaći kao nestala osoba. Da bi pretraga bila uspješna treba je provesti adekvatno. Uspješnost pretrage zavisi i o raspoloživim podacima do časa njenog poduzimanja. Ponekad će biti potrebno izvršiti pretragu osoba, ako se pretpostavlja da se u njihovoj odjeći ili na tijelu nalaze tragovi i dokazi u vezi s nestankom osobe. Kod tjelesnog pregleda radit će se i o tragovima borbe.

Tok obrade može diktirati i provođenje određenih vrsta vještačenja (kriminalističkih, forenzičkih i slično) kako bi se dobio odgovor na određena pitanja. Predmet vještačenja mogu biti sve vrste tragova predmeta koji su u vezi s nestalom osobom. Često su daktiloskopska vještačenja u vezi s nađenim otiscima prstiju.

5. STRATEGIJA ODNOSA S MEDIJIMA

Jedna od temeljnih karakteristika djelovanja policije u državama s demokratskom tradicijom je i *javnost rada*. Javnost rada, regulira i Zakon o unutarnjim poslovima Federacije BiH. “Radi ostvarivanja javnosti rada, Ministarstvo izvještava javnost o pitanjima iz svog djelokruga, koja su od značaja za građane, peduzeća i druge pravne osobe, kao i mjerama za njihovo rješavanje. Davanja izvještaja i podataka može se uskratiti ako se

---

* Zakon o krivičnom postupku BiH, br. 3/2003, 32/2003 - ispr, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 - dr. zakon, 93/2009, 72/2013 i 65/2018), odjeljak 6.uviđaj i rekonstrukcija

radi o državnoj, vojnoj ili službenoj tajni”, stoji u članu 15. Zakona*. Da bi se postigao poželjni međuodnos policije i medija, djelatnici odnosa s javnošću moraju se pridržavati pravila i smjernica koje su propisane od strane nadležnih institucija. (Tomić, Spahić, 2000:165)

Zakon o policijskim službenicima uređuje odnos prema medijima u procesu istrage, o načinu čuvanja podataka od javnosti. Član 37.* ovog zakona je tačno precizirao kada se mora čuvati tajna vezana za slučaj.

Elektronički i pisani mediji postali su nezaobilazni element kriminalističkog istraživanja složenijih krivičnih djela zato je važno već od najraniji stadija pravilno postaviti strategiju odnosa sa javnošću. Pri tome treba voditi brigu da javnost bude informirana o osnovnim segmentima događaja vodeći pri tome brigu o zaštiti uspjeha kriminalističkog istraživanja. Mediji mogu biti korisni kao posrednik u pronalaženju nestale osobe, potencijalnih svjedoka ili drugih žrtava, ali mogu na takav način okupirati značajne resurse policije koji će se baviti provjerama različitih dojava i na takav način ih usporiti ili potpuno skrenuti s planiranih strateških smjerova. U takvim slučajevima je važna pravilna procjena i donošenje odluka o prioritetima.

Kontakti sa javnošću se treba ostvariti isključivo preko jednog policijskog službenika (glasnogovornika) i to nakon prethodnih konsultacija sa voditeljem kriminalističkog istraživanja. Potrebno je pažljivo ocijeniti koje informacije su objavljive prirode, a koje informacije mogu naštetiti interesima kriminalističkog istraživanja (Marković, Pavliček, 2011:484)

6. ZAKLJUČAK

Kada je riječ o nestanku osoba treba poći od činjenice da su u pitanju ljudski životi te se traže visoke radne sposobnosti kao i standardi policajaca. U prvi plan stavlja se stručna sposobnost, profesionalna odgovornost, objektivnost policajaca na zaprimanju prijave kao i svih učesnika u planiranju daljih procedura kod traganja za nestalom osobom. Policija mora postupati “lege artis” i biti djelotvorna, a primjena sredstava i metoda treba

---

* *Zakon o unutarnjim poslovima Federacije BiH, Službene novine Federacije BiH*“, broj 49/05

* *Zakon o policijskim službenicima BiH, Službeni glasnik BiH, br. 27/04, 63/04, 5/06, 33/06, 58/06, 15/08, 63/08, 7/12; član.37.*

se prilagoditi u zavisnosti od slučaja. Navedene osobe imaju ključnu ulogu u funkcioniranju konkretnog preventivno-represivnog sistema, najznačajnijih preduslovna za uspješno obavljanje policijskih poslova, pa tako i ovih o kojima je bilo riječi. Policajci moraju ispravno shvatati operativne situacije i problemski ih ocjenjivati, pri tome posjedujući sposobnost za alternativna odlučivanja, donošenje ispravnih utemeljenih odluka kao i davanja adekvatnih obrazloženja.

Učinkovitost policijskog traganja za nestalom osobom u zavisnosti je: od proteka vremena od nestanka osobe do podnesene prijave (kognitivni element), od kvalitete i sadržaja zaprimljene prijave te pravilne procjene situacije nestale osobe (organizacijsko-profesionalni element), od kategorije nestale osobe, motiva i/ili razloga njenog nestanka i aktivnosti koje je prijavitelj poduzeo prije podnošenja prijave o nestanku osobe (sociološki, psiho-sociološki i ekonomski element), te predisponiranosti nestale osobe da bude žrtva (viktimološki element). Dakle, prisutni su objektivni i subjektivni faktori koji utiču na kvalitetu i učinkovitost policijskog traganja za nestalom osobom. Zadaci planiranja i provođenja kriminalističkih procedura traganja za nestalom osobom jesu: pronaći nestalu osobu, razjasniti uzroke i uslove u kojima je nestala, istražiti je li nestala osoba žrtva kojeg kažnjivog djela ili je za vrijeme nestanka sama počinila koje kažnjivo djelo (te s time u vezi pokrenuti progon po službenoj dužnosti), podupirati mjere kojima je cilj sprečavanje ponovnog nestanka osobe, posebno djece i maloljetnika, za koje se skrbi ili onih osoba kojima je potrebna tuđa skrb, te pružanje pomoći nadležnim tijelima u provođenju mjera prevencije.

Može se zaključiti kako ispravna prosudba konkretne situacije prijavljene nestale osobe, i s tim u vezi njeno pravilno i problemsko ocjenjivanje (sigurnosnog stanja i rizika) i planiranje, omogućuju policijskom službeniku donošenje odluke i njeno obrazloženje te pravovremeno poduzimanje mjera traganja za nestalom osobom.

Naime, primjenom metode sistematizacije stavova iz teorije i prakse možemo sa sigurnošću kazati kako uspješno pronalaženje nestale osobe ovisi od kvalitetnog policijskog rada te njegove dobre educiranosti i uvježbanosti kao i od njegove kompetentnosti u vezi sa rješavanjem nestanaka osoba. Taj zaključak proizlazi iz analiziranih sadržaja i ovlasti koje policijski službenik tokom traganja za nestalom osobom mora poduzeti, posebno u prvim minutama kada saznaje za nestanak od prijavitelja i kada obavlja razgovor sa

njime. U svom radu policijski službenik mora biti lišen svih mogućih predrasuda i drugih opisanih negativnih faktora koji mogu negativno utjecati na donošenje njegovih odluka i općenito na njegov rad.

Također, za efikasno suzbijanje i borbu protiv ovog rastućeg problema potrebno je provoditi redovnu obuku i kondicioniranje policijskih službenika u pogledu njihovog što efikasnijeg postupanja u traganju za nestalom osobom, te iznalaženja efikasnih preventivnih i represivnih mjera kako bi se ovaj problem sveo na minimum. Pored toga, potrebno je da policijski službenici i pedagozi redovno održavaju edukativne radionice na kojima će upozoravati djecu i maloljetnike na koji način da se zaštite i izbjegnu sumnjive situacije koje mogu dovesti do nestanka. Svakako, potrebno je istaći i nezamjenjivu saradnju policije sa građanima i drugim vladinim i nevladinim institucijama (udrugama građana) kako bi na vrijeme imali potrebne informacije jer, “Ko raspolaže informacijom kontroliše situacijom.”

LITERATURA

1. Aleksić, T., Milovanović, Z., 1993. Leksikon kriminalistike. Beograd: Vrelo.
2. Aleksić, Ž., 1982. Kriminalistika. Beograd: Savremena administracija.
3. Bojanić, N., 2003. Trgovina ljudskim organima kao oblik organizovanog kriminaliteta. Sarajevo.
4. Clages, H., Schlieper, K. D., 1995. Polizeiliche Bearbeitung von Vermissstendenfallen- Ein-Leitfaden. Heidelberg: Kriminalistik Verlag.
5. Hammer, H., Finkelhor, D., Sedlak, A. J., Porcellini, L. E., 2004. National Estimates of Missing Children: Selected Trends (1988-1999). NISMART, Decembar 2004.
6. Hasković, M., 2008. Forenzička psihologija (hrestomatija). Sarajevo: Fakultet kriminalističkih nauka.
7. Korajlić, N., 2008. Kriminalistička taktika. Sarajevo: Fakultet kriminalističkih nauka.
8. Korajlić, N., Selimić, M., 2015. Kriminalistička taktika. Visoka škola „CEPS – Centar za poslovne studije“ Kiseljak.
9. Korajlić, N., Šuperina M., Selimić, M., 2020. Uvod u kriminalistiku na znanstvenim temeljima suprotsavljanja kriminalitetu. Visoka škola „CEPS – Centar za poslovne studije“ Kiseljak.
10. Kostić, M., 1987. Organizacija rada na rasvjetljavanju ubojstva. Priručnik, 4.
11. Krivični zakon Bosne i Hercegovine. Službeni list BiH br. br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10
12. Marković, G., Pavliček, J., 2011. Kriminalističko istraživanje rizičnih nestalih osoba. Policija i sigurnost, br.4.
13. Maver, D., 1983. Pogrešne osobe (kot družbeni in kriminalistični problem). Revija za kriminalistiko in kriminologijo, (34) 1.
14. Milke, G., 1994. Vermiss-twas nun. Studgard: Richard Boorberg Verlag.
15. Modly, D., 1996. Traganje za nestalim osobama. Policija i sigurnost, br. 4-5.
16. Modly, D., 2002. Kriminalistička taktika 1 - pojam, načela, prijave. Zagreb: Policijska akademija.
17. Modly, D., Korajlić, N., Petrović, B., 2004. Uvod u kriminalistiku. Sarajevo: Fakultet kriminalističkih nauka.

18. Modly, D., Selimić, M., Mršić, G., 2018. Metodika istraživanja silovanja. Visoka škola „CEPS – Centar za poslovne studije“ Kiseljak.
19. Nack, A., 1995. Učenje o dokazima. Ocjena dokaza kao indicijalnog dokaza. Izbor članaka iz stranih časopisa , (35) 4;
20. Newiss, G., 2004. Estimating the risk faced by missing person: a study of homicide victims as an example of an outcome-based approach. International Journal of Police Science and Management, 6(1)
21. Pavišić, B., 2002. Uvod u kriminalistiku. Zagreb: MUP RH.
22. Šuperina, M., Dujmović, Z., 2011. Nestale osobe (I. dio). Policija i sigurnost, br.3.
23. Šuperina, M., Dujmović, Z., 2011. Nestale osobe (II dio). Policija i sigurnost, br.4.
24. Šuperina, M., Gulušić, S., 2003. Učestalost prijave nestanka osoba u Republici Hrvatskoj i postupanje policijskog službenika u traganju za nestalom osobom: Aktualizacija problema“, Pravni vjesnik, 19 (3-4).
25. Šuperina, M., Mihalinić, K., 2012. Traganje za nestalom osobom u vodnom prostoru. Policija i sigurnost, br.3.
26. Šuperina, M., Pogačić, K., 2007. Učestalost Hrvatske gorske službe spašavanja u traganju za nestalim osobama. Policija i sigurnost, 16(3-4)
27. Tomić, Z., Spahić, B., 2000. Odnosi s javnošću. Sarajevo: Fakultet političkih nauka.
28. Vodinilić, V., Aleksić, Ž., 1990. Kriminalistika. Zagreb: Informator.
29. Zakon o krivičnom postupku BiH. Službeni glasnik BiH, br. 3/03
30. Zakon o policijskim službenicima BiH. Službeni glasnik BiH, br. 27/04, 63/04, 5/06, 33/06, 58/06, 15/08, 63/08, 7/12;
31. Zakon o unutarnjim poslovima Federacije BiH. Službene novine Federacije BiH“, broj 49/05